

מתיקות החפץ חיים

שו"ת בעניינים אקטואליים

"מי האיש החפץ חיים אוהב ימים לראות טוב נצור לשונך מרע"

גליון מס' 29 | פרשת בא - בשלח | תשפ"א

בס"ד

כלל ג' - איסור לשון הרע בין בפניו ובין שלא בפניו, ואפ' בדרך שחוק

החדש ליד אולם אירועים, ואחד שקנא בו הלך ושרט את רכבו במפתח לאורך כל הרכב - ואת כל זה מספר ללא שמות, וכל כוונתו רק לגנות מעשה עוולה או שאדם אם ייצא לו להיפגע בכל כהאי גוונא [בכל אופן שכוה] יקבל הכל באהבה ובשמחה מתוך אמונה שלימה בה' יתברך ולטובתו הוא זה. האם מותר לרב לספר מעשים אלו או לא ויש לחשוש לאיסור לשון הרע. (משמעות החפץ חיים במקור החיים - ס"ד, רמז: שכאן זה בלי שמות וכן לא יודע ולא יבין השומע במי מדובר, ויש כאן תועלת וחיווק בסיפור הדברים)

תשובה: הרי זה מותר ואין בו לשון הרע. ויזהר מאוד שלא יודע שמו של אותו עושה העוולה. וכן שלא יהא נראה כסיפור לשון הרע לאלה שלא שמעו מתחילת הסיפור, ויחשבו שרב פלוני מספר לשון הרע - ויהיה חילול ה'.

(עיקרי דינים, כלל ג' - הערה 1)

ג. מעשה בשליח ציבור שאף שהתפלל מתוך הסידור קרא בשיבושים ושיגאות

שאלה: מעשה בר' יחזקאל אברמסקי זצ"ל שהתפלל באחד מבתי כנסיות, והשליח ציבור שירד לפני התיבה היה ל"ע בור ועילג, ואפילו שהתפלל מתוך הסידור קרא בשיבושים ושיגאות אשר הביאו את הציבור לידי גיחוך, עד כדי כך שהיו כאלה, שאפילו לא יכלו להתאפק וצחקו בפה מלא. והנה ברגע מסוים נפלט מפי אותו חזן שיבוש מילים מצחיק עד מאוד - עד שאף אחד מתוך הקהל לא יכל לכבש צחוקו, חוץ מרבינו זצ"ל שהיה היחיד שנשאר דומם על עמדו, בכבוד ראש ורצינות - והכל כדי שלא לבייש את אותו חזן. [מלך ביזפיו עמ' 655] ראובן אחד מהמתפללים הלך וסיפר כן לחבירו. את כל ההצגה שהיה להם בתפילה, ואיך שכולם נפלו על הרצפה מרוב צחוק - אבל בלי שמות. האם עבר הוא על איסור לשון הרע או לא. [שהרי לא סיפר במי מדובר, וכן לא מובן מתוך הסיפור על מי דיבר] (מקור החיים - ס"ד, ושיים לב: גם ביחס לשומע - אם יש לחלק לפי אופיו, שיודע בו שילך ויחקור וידרוש מי היה אותו אחד)

תשובה: ראובן לא עבר על איסור לשון הרע, וכל זה בתנאי שיודע בשומע לפי טבעו, שלא ילך ויחקור בדבר לדעת מי הוא אותו חזן - כי אם כן נמצא מכשילו למספר. (הגר"ח קנייבסקי - בספר שאלת רב, פ"ז - תשובה ט'. דעת חיים - אות כג'. שו"ת לחפץ בחיים ח"ב - סימן יט') [ועיין עוד מה שכתבנו לעיל, בגליון מס' 28 פרשת 'שמות' - 'וארא' באת ד' - שהרי עוד מה שכתבנו בלא כתובת. ונחזור על זה עוד פעם מפני צורך העניין - דע לך בני שעל זה אמר החפץ חיים 'כששאלו אחד מנכדיו - "שלשון הרע בלי שם הוא כמו מכתב בלי כתובת". (שו"ת לחפץ בחיים, ח"ג - סימן יב') ויש

ה המשך סעיף ד' א

א. בא לחזור בתשובה - מה יעשה, ממי יבקש מחילה.

שאלת חכם: מה שאמרנו שביחס לשומע, עבר על איסור לשון הרע כאשר הוסיף מעצמו עוד דברי ביקורת וגנאי - גם כאשר לא יודע במי מדובר, [כי המספר סיפר לשון הרע בלי להזכיר שמות, וכנזכר לעיל בארוכה - בעלון הקודם מס' 28, פרשת 'שמות' - 'וארא'] מה יעשה כאשר בא לחזור בתשובה, ממי יבקש מחילה - הרי לא יודע במי מדובר. (יש לשים לב: א. האם מותר לו לברר על מי דיבר. ב. האם מותר למספר - לומר לו על מי דיבר)

תשובה: הדבר צ"ע (דעת חיים, אות כא' - הערה קצ') האם מותר לו לברר, שעכשיו שיוודע לו שמו - יש כאן יותר איכות של שמיעת לשון הרע. וכן מצד האומר את שמו - יש כאן לשון הרע, ואם תגיד שזה לתועלת - [כדי לבקש מחילה] אולי אפשר לסבב תועלת זו בדרך אחרת. וכדלקמן. ולכן הפתרון: א. שיגש למספר, ויעשה אותו שליח לבקש בשמו מחילה מאותו פלוני. ב. ואם זה לא אפשרי - יש לומר ע"פ החובת הלבבות: (שער התשובה פרק ו') שאם חפץ הוא מאוד בתשובה - יתן ה' בלב הנפגע למחול לו. וכן בכל סוגי העבירות - יזמן לו הקב"ה שימחל לו הנפגע בכל דרך שהיא. וכן דעת הגר"ח קנייבסקי (ח"ח - אורחות חיים) שיתפלל לה' שכל מי שדיבר עליו ימחל לו. (ולקמן בסייעתא דשמיא - בסוף כלל ד', אאריך בזה עוד)

ב. רב הדורש ברבים עם דוגמאות מעשיות - על מה שקורה אתנו ביום יום

שאלה: רב הדורש ברבים, והרבה אנשים משתוקקים לשמוע אותו. ואותו רב בתוך דרשותיו נותן דוגמאות מעשיות על מעשים שקרו איתו או ששמע עליהם - על פלוני שנסע ברכבו ואחד האנשים עקף אותו ברכבו ולכן קצף וזעף, עד כדי כך שיצא מרכבו ברמזור לצעוק על אותו אחד / פלוני חיפש לקנות דירה והגיע אחד "ממכריו" והניא אותו מהעיסקה - כדי שהוא לאחר כך ילך ויקנה את אותה דירה, או להיפך משך אותו לעיסקה שכזו [עו"ד כיון שראה כסף לנגד עיניו / חבר קרוב] אף שידע שיש לה חסרונות גדולים / פלוני חנה את רכבו סמוך לביתו, ואחד מהשכנים זרק חפץ קצת כבד מגובה של כמה קומות ופגע בשמשת הרכב ונשברה - ואין מוכן לשלם, או שחנה את רכבו

פעמים שמגיע לידי כמה איסורים: א. "בצדק תשפוט עמיתך". (ויקרא י"ט - פסוק טו) ב. לשיטת שו"ע הרב - גם על לאו ד"לא תשא עליו חטא". (ויקרא י"ט - פסוק יז) ויש גם עוד שני לאוין מדברי קבלה: א. "ורעת איש אחיו אל תחשבו בלבבכם". (זכריה' פ"ז - פסוק י') ב. "איש את רעת רעהו אל תחשבו בלבבכם". (זכריה' פ"ח - פסוק יז) (כן הביא בספר עיקרי דינים כלל ג' - הערה 1)

ד. בלשון הרע ללא שמות - האם מותר לשומע ללכת ולחקור בדבר

שאלת חכם: אחרי שראינו שצריך לזהר המספר בשומע שלא ילך וידרוש מי היה אותו אדם. עכשיו מצד השומע - האם מותר לו לילך ולדרוש ולחקור בדבר. ואם תימצי לומר [ואם תרצה לומר] שאסור. מה יהא הדין באם נודע לו לאחר זמן על מי מדובר - האם נתברר למפרע שעבר המספר על איסור. (משמעות החפץ חיים במקור חיים ס"ד. שכל האיסור רק בנשמע מתוך הסיפור מי הוא - אבל בנודע לו לאחר זמן לא עבר המספר)

תשובה: מצד השומע - יש לאסור לו לחקור ולדרוש, כיון שיש בו מידה רעה של שמיעת לשון הרע. (הגר"י גנס - הגר"ח לאפיר בשמו) ואם נודע לשומע לאחר זמן הן בדרך אקראי או שאדם אחר פלט לו - לא עבר המספר על איסור לשון הרע, כיון שלא נודע לו מתוך הסיפור עצמו אלא רק לאחר זמן. (שו"ת לחפץ בחיים, ח"ב - סימן י"ט)

ודע לך שכ"ז רק בענין לשון הרע [לא ברכילות] - שאז יסוד האיסור הוא בעצם הדיבור ולכן זה רק בנשמע מתוך הסיפור. אבל ברכילות כל יסוד האיסור הוא בתוצאה - שמעורר מדנים ומחלוקת, שאז שייך שיעבור על איסור אף בנודע לו אח"כ. (וכן משמעות החפץ חיים לקמן, בהל' רכילות כלל א' - ס"ט)

ה. במפגש חבירות מילדות או באירועים משפחתיים, יצא לה לדבר לשון הרע על אחת המורות - אבל בלי שמות

שאלה: לאה שלמדה בסמינר חשוב בארץ, וברוך ה' הקימה בית בישראל, ולאחר כמה שנים טובות נפגשה עם חברות מילדות או באירועים משפחתיים שנמצאות כל הגיסות גם יחד - ויצא לה לדבר על אחת מהמורות בסמינר [ולא הזכירה שם] שהרבה הרפתקאות עברו גם יחד, וכמה לא הסתדרו בניהם, ולא הבינו אחד את השני, ושהרגישה תמיד אצלה מופלה לרעה. ואף שביד השומע גלגולת ולידע בסוף במי מדובר, אבל מכל מקום אין סבירות שאחת מהם תלך ותברר במי מדובר - הן מצד שאין זה האופי שלה, והן מצד המרחק של השנים, והן מצד שהיה זה סתם נייעס.

האם יש כאן לשון הרע או לא. (מקור החיים - ס"ד. רמז: שה'חפץ חיים' כתב "שמתוך ענין הסיפור נשמע לשומע במי מדובר" - וכאן אין נשמע וגם לא ישמע בעתיד)

תשובה: אין כאן לשון הרע. וטעם הדבר: שסוף סוף לבסוף לא יתגלה במי מדובר. (דעת חיים - אות כה) [ועיין עוד מה שכתבנו לעיל, באות ג' - שהרי זה כמכתב בלא כתובת]

ו. מספר לשון הרע - על מי שכבר נפטר לפני שנים רבות, וכן מה שמובא לפעמים בספרי הפוסקים ובשו"תים

שאלה: יש פעמים שראובן מגיע לספר לחבירו גנאי על פלוני, אבל אין זה אומר שבבילו כלום, וגם

כשמזכיר את שמו הרי זה לא מעלה ולא מוריד הוא - הן מפני שגר בארץ רחוקה, והן מפני שכבר נפטר לפני שנים רבות ונמצא שהרי זה כסימן בעלמא, וכמו שמצינו בספרי הפוסקים ובשו"תים לפני כמה מאות שנים שמובא שם בשאלה מעשה גנאי, שפלוני עשה. או בספרו של ר' יהודא פתייה [מנחת יהודה] על כל מיני רוחות ונשמות שעשו חטאים גדולים - אבל השם המוזכר שם הרי זה כסימן בעלמא. האם יש כאן לשון הרע או לא. (מקור החיים - ס"ד. רמז: שה'חפץ חיים' כתב "שמתוך ענין הסיפור נשמע לשומע במי מדובר" - וכאן אין נשמע וגם לא ישמע בעתיד ויש להתייחס בשאלה גם על מה שמובא בספרי הפוסקים ובשו"תים - האם זה יהיה כמו מכתב בלי כתובת)

תשובה: אין כאן לשון הרע. וטעם הדבר: שסוף סוף לבסוף לא יתגלה במי מדובר. (דעת חיים - אות כה) [ועיין עוד מה שכתבנו לעיל, באות ג' - שהרי זה כמכתב בלא כתובת] ולענין מה שכתוב בספרים ובשו"תים - אפשר שמותר, כיון שאין כאן כוונה שבביל לגנות.

ז. בתי כנסיות הסמוכים זה לזה - ויש לפעמים חיכוכים בין הילדים

שאלה: יש מקומות סמוכים בתי כנסיות אחד לשני, וכל אחד ממגזר אחר ליטאי, ספרדי, חסידי - ויוצא לפעמים שיש חיכוכים עם הילדים בין אחד לשני. והנה קרה שאחד מהילדים עשה מעשה קונדס שלא יעשה. שפך מים לתוך הבית הכנסת ופגע בראש אחד המתפללים, / שם דבק בצילינדר, וכל כיו"ב. ולכן אחד מהגבאים ניגש לאותו בית הכנסת, שמשם יצא אותו הילד ודפק על השולחן והטיח בהם דברים ואמר: דעו לכם שאחד מהילדים עשה מעשה שלא יעשה, ואין כאן הזכרת שם. אבל יוצר הוא ספק גנאי על כל אחד ואחד שאולי זה הילד. האם אותו גבאי עבר על איסור לשון הרע או לא. (מקור החיים - ס"ד. משמעות החפץ חיים שכתב "שמתוך ענין הסיפור נשמע לשומע במי מדובר אסור" - וכאן יש ספק על אחד ואחד)

תשובה: צ"ע. וראיתי בזה מחלוקת, יש אומרים שאסור הדבר - כיון שיוצר ספק גנאי על כ"א ואחד. (תורת הלשון - כלל ג') ויש אומרים שאין בזה איסור - כיון שאין מתגנים בכך, ורק צריך לזהר שלא יתייחס הגנאי על כולם - שאז נמצא מגנה ציבור שלם, וגרוע הוא יותר. (דעת חיים - אות כב)

לרפו"ש יחזקאל בן דורין בתושח"י

לעילוי נשמת

הרה"ג יעקב בן צבי יהודה זצוק"ל
הרב אברהם בן שמחה זצוק"ל
כדורי בן מסעודה ז"ל
מרדכי בן רחל ז"ל
אסתר בת חנה ז"ל

להצוות / הארוז והלברפוט ארשינג הגפולזה:

Shemesh648@gmail.com

לציונות: זנן הפולאים (12) סניף 366 א-1 29181